

Material informativ referitor la aplicarea Legii nr. 361/2022 privind protecția avertizorilor în interes public

I. Cadrul legal

La 23 octombrie 2019 a fost adoptată Directiva (UE) 2019/1937 a Parlamentului European și a Consiliului privind protecția persoanelor care raportează încălcări ale dreptului Uniunii Europene, publicată în Jurnalul Oficial al UE seria L nr. 305 din 26 noiembrie 2019. România a transpus această directivă prin **Legea nr. 361/2022 privind protecția avertizorilor în interes public**, cu modificările și completările ulterioare. Acest act normativ a lărgit sfera de aplicare a reglementărilor, incluzând atât autoritățile, instituțiile publice și alte entități de drept public, cât și persoanele juridice de drept privat.

Avertizarea în interes public reprezintă un instrument eficient de prevenire și combatere a corupției și de menținere a standardelor de integritate atât în mediul public, cât și în cel privat. Prin intermediul acestui instrument, persoanele din interiorul instituțiilor publice sau al organizațiilor private își pot exprima îngrijorările, pot trage semnale de alarmă sau pot denunța practici imorale, abuzive ori ilegale. Acest act normativ asigură avertizorilor în interes public un grad sporit de protecție, garantându-le libertatea de exprimare și dreptul la informație.

Avertizorul în interes public este persoana fizică ce efectuează o raportare sau divulgă public informații despre încălcări ale legii, obținute într-un context profesional.

Contextul profesional conform prevederilor legale înseamnă orice activități profesionale (curente sau anterioare, remunerate sau neremunerate) desfășurate în cadrul autorităților, instituțiilor publice, al altor persoane juridice de drept public, ori în cadrul persoanelor juridice de drept privat, prin care o persoană poate obține informații despre încălcări ale legii și poate suferi represalii dacă le raportează.

Informații referitoare la încălcări ale legii sunt acele informații (inclusiv suspiciuni rezonabile) privind încălcări efective sau potențiale ale legii, care s-au produs sau sunt susceptibile să se producă în cadrul entităților publice ori private în care avertizorul lucrează sau a lucrat, sau cu care acesta a intrat în contact prin intermediul activității sale, precum și informațiile referitoare la încercări de a ascunde astfel de încălcări.

Încălcări ale legii reprezintă fapte care constau într-o acțiune sau inacțiune ce constituie nerespectări ale dispozițiilor legale, referitoare (fără a se limita) la domenii precum: achizițiile publice; serviciile, produsele și piețele financiare (inclusiv prevenirea spălării banilor și a finanțării terorismului); siguranța și conformitatea produselor; siguranța transportului; protecția mediului; protecția radiologică și siguranța nucleară; siguranța alimentelor și a hranei pentru animale; sănătatea și bunăstarea animalelor; sănătatea publică; protecția consumatorilor; protecția vieții private și a datelor cu caracter personal; securitatea rețelelor și sistemelor informatice - precum și fapte care aduc atingere intereselor financiare ale Uniunii Europene (menționate la art. 325 din Tratatul privind Funcționarea UE) sau care privesc piața internă (menționate la art. 26 alin. (2) din Tratatul privind Funcționarea UE, incluzând încălcări ale normelor UE în materie de concurență și ajutor de stat, ori ale normelor privind impozitarea societăților). Astfel de acțiuni sau omisiuni pot constitui, după caz, abateri disciplinare, contravenții sau infracțiuni și contravin obiectului sau scopului legii.

II. Modalități de raportare

În conformitate cu prevederile Legii nr. 361/2022 privind protecția avertizorilor în interes public, modalitățile de raportare sunt următoarele:

- **raportarea internă** - comunicarea orală sau scrisă de informații referitoare la încălcări ale legii din cadrul unei autorități, instituții publice, persoane juridice de drept public, precum și din cadrul persoanelor juridice de drept privat. Raportarea internă se realizează prin mijloacele puse la dispoziție de autoritățile, instituțiile publice, persoanele juridice de drept public, precum și de persoanele juridice de drept privat pentru efectuarea de raportări privind încălcări ale legii, acestea constituind canalele interne de raportare.
- **raportarea externă** - comunicarea orală sau scrisă de informații referitoare la încălcări ale legii realizată prin canalele externe de raportare reprezentate de autoritățile și instituțiile publice care, potrivit dispozițiilor legale speciale, primesc și soluționează raportări referitoare la încălcări ale legii, în domeniul lor de competență; Agenția Națională de Integritate; alte autorități și instituții publice cărora Agenția Națională de Integritate le transmite raportările spre competență soluționare.
- **divulgarea publică** - punerea la dispoziție, în orice mod, în spațiul public a informațiilor referitoare la încălcări ale legii.

Raportarea/avertizarea în interes public privind încălcări ale legii se efectuează, în principal, prin intermediul canalelor interne de raportare existente.

Avvertizorul în interes public care efectuează o **raportare** privind încălcări ale legii poate alege, însă, între **canalul intern** de raportare și **canalul extern** de raportare. La alegerea canalului de raportare avvertizorul în interes public poate lua în considerare aspecte precum existența riscului de represalii, în cazul raportării prin canalele interne, respectiv imposibilitatea remedierii încălcării în mod eficace prin intermediul canalelor interne de raportare.

Raportarea/avertizarea în interes public se poate face în scris, pe suport hârtie sau în format electronic sau prin întâlnire față în față, la cererea avvertizorului în interes public.

Raportarea/avertizarea în interes public cuprinde, cel puțin, următoarele: **numele și prenumele**, **datele de contact** ale avvertizorului în interes public, **contextul profesional** în care au fost obținute informațiile, **persoana vizată**, dacă este cunoscută, descrierea faptei susceptibile să constituie **încălcarea a legii** în cadrul unei autorități, instituții publice, oricărei alte persoane juridice de drept public, precum și în cadrul persoanei juridice de drept privat, precum și, după caz, **probele** în susținerea raportării, **data și semnătura**, după caz.

De asemenea, **raportarea** care nu cuprinde **numele, prenumele, datele de contact sau semnătura avvertizorului în interes public se examinează și se soluționează** în măsura în care conține indicii referitoare la **încălcări ale legii**.

III. Procedura de raportare internă în cadrul ORNISS

La nivelul Oficiului Registrului Național al Informațiilor Secrete de Stat (ORNISS) a fost instituit un canal intern de raportare a încălcărilor legii, fiind desemnată o persoană responsabilă cu urmărirea parcursului raportării avvertizorului în interes public în conformitate cu Legea nr. 361/2022, respectiv dl. **George Călin, consilier de securitate a informațiilor**.

Informațiile privind această procedură (inclusiv datele de contact ale canalului intern și identitatea persoanei responsabile cu urmărirea parcursului raportării avvertizorului în interes public) sunt făcute publice pe site-ul ORNISS, asigurând accesul permanent al angajaților la cel puțin un mijloc de raportare internă disponibil.

În cazul în care se identifică încălcări ale legii și se dorește depunerea unei raportări în calitate de avvertizor în interes public (beneficiind de drepturile conferite de Legea nr. 361/2022), se urmează pașii de mai jos:

1. Descărcați **FORMULARUL DE RAPORTARE** (disponibil pe pagina web oficială ORNISS la secțiunea *"Integritate instituțională" în cadrul subsecțiunii "3.Mecanismul de raportare a încălcărilor legii"*).

2. Completați formularul cu toate datele solicitate despre încălcare și contextul profesional în care ați obținut informațiile, persoana vizată dacă este cunoscută, descrierea faptei susceptibile să constituie o încălcare a legii în cadrul ORNISS, prezentați datele sau indiciile/probele în susținerea raportării, dacă acestea există, care susțin presupusa încălcare a legii.

3. Semnați formularul - electronic (cu semnătură electronică calificată) sau olograf (de mână), după caz, și aplicați data.

4. Trimiteți formularul (semnat electronic sau scanat, în format electronic) la adresa de e-mail dedicată: avertizor@orniss.ro.

5. La cererea avertizorului în interes public, raportarea unei încălcări a legii în cadrul ORNISS se poate realiza prin întâlnire față în față cu persoană responsabilă cu urmărirea parcursului raportării avertizorului în interes public.

Acesta reprezintă canalul intern de comunicare al ORNISS aflat sub incidența Legii nr. 361/2022 privind protecția avertizorilor în interes public.

Notă: Conform art. 6 alin. (2) din Legea nr. 361/2022, raportarea care nu cuprinde numele, prenumele, datele de contact sau semnătura avertizorului (raportare anonimă) va fi examinată și soluționată dacă ea conține indicii referitoare la încălcări ale legii, chiar și în absența elementelor de identificare ale autorului. În această situație, furnizarea datelor de identitate ale avertizorului este **opțională**; lipsa acestora **nu împiedică** luarea în considerare a sesizării, atâta timp cât există suficiente informații privind faptele raportate.

După transmiterea sesizării prin canalul intern, ORNISS (prin persoana desemnată responsabilă cu urmărirea parcursului raportării avertizorului în interes public) va confirma primirea acesteia în termen de cel mult 7 zile calendaristice de la recepție.

Ulterior, în termen de cel mult 3 luni de la data confirmării primirii, avertizorul va fi informat cu privire la stadiul și rezultatul acțiunilor întreprinse în urma raportării formulate (inclusiv, dacă este cazul, motivele închiderii procedurii). Pe parcursul procesului de examinare, vor fi respectate drepturile prevăzute de lege, iar identitatea și datele personale ale avertizorului în interes public vor rămâne confidențiale.

De asemenea, avertizorul va fi informat cu privire la modul în care sunt prelucrate datele cu caracter personal furnizate în contextul raportării, în conformitate cu art. 13 alin. (2) din Legea nr. 361/2022 și cu legislația privind protecția datelor.

IV. Procedura de raportare externă în cadrul ORNISS

Agencia Națională de Integritate (ANI), precum și alte autorități și instituții publice cărora agenția le transmite raportările spre competență soluționare, primesc și soluționează raportări referitoare la încălcări ale legii în domeniul lor de competență.

Menționăm că ANI are atribuții importante în ceea ce privește consilierea avertizorilor și monitorizarea implementării legii. Aceasta asigură consilierea și informarea avertizorilor cu privire la măsurile de protecție oferite de lege, la drepturile și procedurile aplicabile, precum și la eventualele măsuri reparatorii disponibile.

De asemenea, ANI oferă asistență avertizorilor în interes public în legătură cu protecția acestora împotriva oricăror represalii, în fața oricărei autorități competente. Informații detaliate și ghiduri suplimentare pot fi consultate pe site-ul oficial al Agenției Naționale de Integritate: integritate.eu.

V. Exonerarea de răspundere

Avertizorul în interes public care efectuează o raportare sau divulgare publică a unor informații privind încălcări ale legii nu încalcă dispozițiile legale sau clauzele contractuale privind divulgarea de informații și nu răspunde pentru raportarea sau divulgarea publică a unor astfel de informații, **cu condiția să fi efectuat o raportare sau divulgare publică în condițiile prezentei legi și să fi avut motive întemeiate să creadă că raportarea sau divulgarea a fost necesară pentru dezvăluirea unei încălcări a legii.**

Avertizorul în interes public care dobândește sau accesează date și informații de care are cunoștință în virtutea atribuțiilor de serviciu sau a raporturilor de muncă **nu răspunde** dacă accesarea sau dobândirea are ca scop raportarea sau dezvăluirea publică a unei încălcări a legii, iar raportarea sau divulgarea publică s-a efectuat în condițiile Legii nr. 361/2022.

Răspunderea avertizorilor în interes public pentru acte sau omisiuni care nu au legătură cu raportarea sau divulgarea publică sau care nu sunt necesare pentru dezvăluirea unei încălcări a legii este supusă dispozițiilor de drept comun.

Raportarea de informații privind încălcări ale legii, cunoscând că acestea sunt nereale, constituie contravenție și se sancționează cu amendă de la 2.500 lei la 30.000 lei, dacă fapta nu a fost săvârșită în astfel de condiții încât să fie considerată, potrivit legii, infracțiune.

În situația în care persoana reclamată prin avertizare este șef ierarhic (direct sau indirect) al avertizorului ori are atribuții de control, inspecție sau evaluare în raport cu acesta, comisia de disciplină sau organismul similar care investighează cazul are obligația de a asigura protecția avertizorului, ascunzând identitatea acestuia pe parcursul procedurii disciplinare.

Confidențialitatea identității avertizorului este garantată. Comisia desemnată să soluționeze raportarea are obligația legală de a nu dezvălui identitatea avertizorului în interes public (și nici datele care ar putea revela identitatea acestuia) către nicio persoană neautorizată. Identitatea avertizorului și informațiile confidențiale pot fi divulgate doar în cazurile strict prevăzute de lege (de exemplu, dacă există o obligație legală expresă ori cu consimțământul explicit al avertizorului). Această obligație de confidențialitate se menține și în situația în care o raportare ajunge din eroare la o altă persoană din cadrul instituției, neautorizată să o gestioneze.

VI. Interdicția represaliilor

Potrivit prevederilor Legea nr. 361/2022 este interzisă orice forma de represalii împotriva avertizorilor în interes public, amenințări cu represalii sau tentative de represalii, în special cele care privesc:

- orice suspendare a contractului individual de muncă;
- concedierea;
- modificarea contractului de muncă;
- reducerea salariului și schimbarea programului de lucru;
- retrogradarea sau împiedicarea promovării în muncă și a dezvoltării profesionale, inclusiv prin evaluări negative ale performanței profesionale individuale, sau prin recomandări negative pentru activitatea profesională desfășurată;
- aplicarea oricărei alte sancțiuni disciplinare;
- constrângerea, intimidarea, hărțuirea;
- discriminarea, crearea unui alt dezavantaj sau supunerea la un tratament inechitabil;
- refuzul de a transforma un contract de muncă pe o perioadă determinată într-un contract de muncă pe durată nedeterminată, în cazul în care lucrătorul a avut așteptări legitime că i s-ar oferi un post permanent;
- refuzul de a reînnoi un contract de muncă pe o perioadă determinată sau încetarea anticipată a unui astfel de contract;

- cauzarea de prejudicii, inclusiv la adresa reputației persoanei în cauză, în special pe platformele de comunicare socială, sau pierderi financiare, inclusiv sub forma pierderii oportunităților de afaceri și a pierderii de venituri;
- rezilierea unilaterală extrajudiciară a unui contract pentru bunuri sau servicii, fără a fi îndeplinite condițiile în acest sens;
- anularea unei licențe sau a unui permis;
- solicitarea de efectuare a unei evaluări psihiatrice sau medicale.

La solicitarea avertizorului în interes public cercetat disciplinar ca urmare a raportării interne, externe sau divulgării publice, comisiile de disciplină sau alte organisme similare din cadrul autorităților, instituțiilor publice, altor persoane juridice de drept public sau persoanelor juridice de drept privat au obligația de a invita presa și un reprezentant al salariaților, după caz.

Anunțul se face prin comunicat pe pagina de internet a autorității, instituției publice, persoanei juridice de drept public sau persoanei juridice de drept privat cu cel puțin 3 zile lucrătoare înaintea ședinței, sub sancțiunea nulității raportului și a sancțiunii disciplinare aplicate.

VII. Condiții pentru a beneficia de protecție

Pentru a beneficia de măsurile de protecție, avertizorul în interes public trebuie să întrunească cumulativ următoarele condiții:

- să fie una dintre persoanele care efectuează **raportări** și care a obținut informații referitoare la **încălcări ale legii** într-un **context profesional**;
- să fi avut motive întemeiate să creadă că informațiile referitoare la **încălcările** raportate erau adevărate la momentul raportării;
- să fi efectuat o **raportare internă**, o **raportare externă** sau o **divulgare publică** persoanei responsabile cu urmărirea parcursului raportării avertizorului în interes public;

De asemenea, pentru a beneficia de măsurile reparatorii, avertizorul în interes public trebuie să îndeplinească cumulativ condițiile prevăzute mai sus, precum și **condiția ca represaliile să fie consecința raportării efectuate.**

VIII. Contestarea măsurilor luate ca represalii

Avertizorul în interes public poate contesta măsurile prevăzute la art.22 din lege printr-o cerere adresată instanței competente, în funcție de natura litigiului, în a cărei circumscripție teritorială acesta își are domiciliul.

În litigiile prevăzute mai sus sarcina de a dovedi că măsura contestată este justificată de alte motive decât cele care au legătură cu raportarea sau divulgarea publică revine, după caz, fie angajatorului, fie entității cu privire la care se face contestarea privind represaliile.

Instanța poate dispune, pe calea ordonanței președințiale, chiar dacă nu există judecată asupra fondului, suspendarea măsurilor prevăzute la art. 22 din lege.

Dacă instanța *constată* că măsura a fost dispusă ca represalii în considerarea raportării sau a divulgării publice, aceasta poate *dispune*, după caz, desființarea măsurii, repunerea părților în situația anterioară, repararea prejudiciului, încetarea măsurii și interzicerea ei pe viitor, precum și orice alte măsuri pentru încetarea formelor de represalii.

Odată cu luarea oricăreia dintre decizii, instanța va dispune, în toate cazurile, și obligarea autorității, instituției publice sau persoanei juridice de drept public sau persoanei juridice de drept privat la publicarea într-un cotidian local sau național, pe cheltuiala sa, a unui extras din hotărârea prin care a fost constatată dispunerea în mod nelegal a uneia dintre măsuri.

Extrasul se publică și pe pagina de internet existentă a autorității, instituției publice, persoanei juridice de drept public sau persoanei juridice de drept privat, precum și pe pagina de internet a Agenției Naționale de Integritate, cu respectarea legislației privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal.

Dacă instanța constată că împotriva aceluiași avertizor în interes public au fost dispuse, de cel puțin două ori, represalii în considerarea aceleiași raportări sau divulgări publice, aceasta poate dispune aplicarea unei amenzi civile în cuantum de până la 40.000 de lei.

La cererea avertizorului în interes public care dorește să conteste măsurile prevăzute la art. 22, baroul din circumscripția locului de desfășurare a activității avertizorului în interes public asigură asistența judiciară gratuită.